

3. Mihaylovskaya virgin: an essay on the 70th anniversary of the Sumy region and the 80th anniversary of the Mikhailovsky tsilina reserve / layout. KK Karpenko and others Sumy, 2009. 24 p.
4. Sumy region - Mikhailovskaya virgin: [geographical characteristics of the area and the reserve] // The nature of the native land: the children's encyclopedia. Kharkiv: Basis, 2011. P. 199-203.
5. Sheremet, L. G. Mikhailovskaya Zelina reserve / L.G. Sheremet // State of the natural environment and problems of its protection in Sumy region. Kn. 3: Nature reserve fund area. Sumy: Source, 1999. P. 32-35. Bibliographer: p. 34-35.
6. Getman, Vladimir. Ukrainian Steppe Nature Reserve / Getman, Volodymyr // Local studies. Geography. Tourism (School World). 2013. №. 5 (March). Pp. 15-18.
7. Independent weekly journalists of the Sumy region "Panorama of Sumy Region" №. 1-3 (252-254) dated February 17, 2006.

УДК 377.091

Тютюнник І. С.
ДПТНЗ «Сумське ВПУ
будівництва і дизайну»

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У даній статті розглянуто процес застосування проектних технологій в роботі педагога П(ПТО) та готовність до інноваційної діяльності сучасного педагога. Також здійснено теоретичний аналіз наукових джерел з метою дослідження проблеми впровадження методу проекту у освітній процес.

Ключові слова: педагог, метод проект, інноваційна діяльність, методи навчання.

Тютюнник І.С. Проектные технологии как средство формирования предметной компетентности учащихся на уроках истории.

В данной статье рассмотрен процесс применения проектных технологий в работе педагога П(ПТО) и готовность к инновационной деятельности современного педагога. Также осуществлен теоретический анализ научных источников с целью исследования проблемы внедрения метода проекта в образовательный процесс.

Ключевые слова: педагог, метод проект, инновационная деятельность, методы обучения.

Tutyunnik I.S. Project technologies as a means of forming the subject competence of students in history lessons.

In this article the process of application of design technologies in the work of the teacher P(PTO) and readiness for the innovative activity of a modern teacher is considered. The theoretical analysis of scientific sources was also carried out in order to study the problem of implementing the project method in the educational process.

Key words: teacher, method project, innovative activity, teaching methods.

Сьогодення все наполегливіше вимагає пошуку нових форм, методів і технологій навчання, впровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів освітнього закладу, підвищувало б ефективність набутих знань та розвивало творчу активність. Умови сучасного життя та зростаючий об'єм інформації вимагають, щоб навчальний заклад готував учнів, які уміють самостійно здобувати знання, виділяти головне та швидко орієнтуватися у конкретній ситуації. Реформування системи освіти в Україні набуло нині глобального характеру і ми є свідками та учасниками процесів, котрі безпосередньо пов'язані з реформуванням змісту освіти.

Сучасні заклади освіти повинні давати молодій людині, яка житиме в інформаційному суспільстві майбутнього, не лише фактичні знання, але й методику їх здобуття, сприяти виробленню власних цінностей та ставлень, тобто формувати життєві компетентності учнів. У зв'язку з цим все більшої актуальності набирає проблема формування предметних компетенцій в учнів.

Питання розробки теоретичних основ компетентнісного підходу та впровадження його в освітню практику стало предметом розгляду не тільки на рівні окремих країн, а й чимало міжнародних організацій, що працюють у сфері освіти, також вивчають проблеми компетентнісного підходу. Серед них – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Програма розвитку ООН, Рада Європи, організація європейського співробітництва та розвитку. Найперші зусилля міжнародних спеціалістів були зосереджені на тому, щоб виділити так звані ключові компетентності, тобто такі, що є найбільш важливими для сучасної людини, а також будуть актуальними у майбутньому.

Для вчителя історії, як і для будь-якого вчителя предметника, важливо виділити і формувати предметні компетенції. Так, наприклад, О.Пометун та Т.Фрейман окреслили такі предметні компетентності з історії: хронологічну, просторову, інформаційну, мовленнєву, логічну, аксіологічну. Формування компетентностей в учнів повинно стати стратегічною метою для вчителя чи викладача. Водночас досягнення стратегічної мети неможливо без здійснення проміжних цілей, якими є предметні компетентності. Вчитель чи викладач готуючись до кожного уроку, повинен ставити завдання формувати предметні компетенції як засіб розвитку ключових. Безпосередньо викладачі історії повинні зосередити свою увагу на забезпеченні виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, сприяє розвитку і збагаченню українських культурно-історичних традицій, сприяє формуванню громадянської

компетентності, вихованню культури міжетнічних і міжособистісних відносин, формуванню навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

Результатами навчання сьогодні вважається рівень навчальних досягнень учнів та їх компетенції. Визначення навчальних досягнень учнів є особливо важливим з огляду на те, що навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна не просто дати людині суму знань, умінь і навичок, а сформувати її компетенції. Компетентнісний підхід в освіті – це відповідь на вимоги часу. Динамічні зміни життя, постійне оновлення інформації та колосальні темпи її накопичення зумовлюють потребу в таких фахівцях та членах суспільства, які здатні гнучко та оперативно адаптуватися до вимог часу, адекватно реагувати на нові виклики, навчатися протягом усього життя розвиватися та творити [5, 138].

Зміст освіти може бути реалізований через певні методи навчання. Вчителя завжди турбувало питання «Як навчати?», а сучасного вчителя, який працює в рамках компетентнісного підходу, хвилює «Як навчати, щоб формувати компетентність учнів?». Нині із численного арсеналу методів навчання популярними з погляду компетентного підходу можна виділити такі методи:

- метод проектів;
- портфоліо;
- освітні технології.

До цього переліку можуть бути долучені й *частково-пошукові та дослідницькі методи*, які передбачають самостійну активну діяльність учнів та розвиток їх творчого потенціалу, уміння самостійного опрацювання додаткових джерел, комунікативні (особливо за умови роботи в групі) та організаційні уміння. Для реалізації формування компетентності учнів на уроках педагогами використовується проблемне навчання та інтерактивні методи навчання.

Зупинимось ми на *методі проектів*, який покликаний формувати ключову компетентність учнів, дозволяє використовувати найменші затрати ресурсів, створює в освітньому процесі умови діяльності, максимально наближені до реальних.

Метод проектів виник в 20 роках ХХ ст. в США і мав довгий шлях вдосконалення та впровадження в навчання. Спершу його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересам саме в цих знаннях. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті. Проблема мусить бути з реального життя, знайома і значуща для дитини, для її розв'язання дитині необхідно застосовувати здобуті знання або ті, що їй належить здобути. Одному з послідовників Дж. Дьюї – В.Х.Кіпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектами. Під проектом у той час мався на увазі цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини [5, 180].

Метод проектів привернув увагу і радянських педагогів початку ХХ ст. Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських вчених. У 1905р. під керівництвом російського педагога С.Т.Шацького було організовано невелику групу працівників, які намагалися активно запроваджувати проектні методи у практику викладання. Пізніше, вже за радянської влади, ідеї проектування почали широко використовувати і включати в навчально-виховний процес школи. Але, на жаль, недостатньо продумано і послідовно, через що, постановою ЦК ВКП(б) 1931 року метод проектів було засуджено і заборонено на всій території.

Сьогодні метод проектів переживає друге народження. Методом проектів є технологія організації освітніх ситуацій, за яких учень ставить і розв'язує порушені проблеми. У проектному навчанні проявляється раціональне поєднання теоретичних знань і практичних дій під час вирішення конкретної проблеми, використовується сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, за своєю сутністю завжди творчих. У цьому сенсі проектне навчання має низку переваг.

У сучасній вітчизняній й зарубіжній педагогіці вважається, що найбільш перспективними ідеями, що містяться в роботі за методом проектів, є:

- зміцнення зв'язку навчального закладу з життям;
- розвиток індивідуальних здібностей і схильностей учнів;
- розвиток умінь планувати свою навчальну працю й самостійно виконувати її;
- система контролю й самоконтролю [1, 34].

Слово «проект» запозичено з латинської й походить від слова «proectus», яке буквально означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект — це намір, який буде здійснено в майбутньому. Проектний метод – це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку креативного мислення й формування визначених у них особистісних якостей. Учні із задоволенням погодяться працювати над проектами, бо у даному виді роботи проявляється креативність та цілеспрямованість. Три «кити», на яких тримається дана технологія – це самостійність, діяльність, результативність. Такий метод допомагає учням самостійно пройти всі етапи дослідження обраної проблеми, формує навички пошукової, аналітичної, творчої діяльності [2, 59].

Серед педагогічних технологій, що нині часто застосовуються під час навчання історії у закладах П(ПТО) і мають прагматичну спрямованість на результат, що з'являється у процесі вирішення тієї чи іншої проблеми, виокремлюється проектна технологія навчання.

У вітчизняній і зарубіжній педагогіці цьому питанню присвячували свої праці: К.Баханов, О.Онопрієнко, О.Пехота, С.Шевцова, І.Єрмаков, В.Гузєєв, Г.Селевко, Є.Полат, Р.Курбатов, Н.Пахомова, Н.Тарасова та інші. Їхні дослідження і публікації започаткували розв'язання загальних проблем з теми.

Вибираючи тему проекту, слід врахувати його соціальну спрямованість, зв'язок із досліджуваними у відповідному курсі історії темами, наявність необхідних знань й особистого досвіду учнів із цієї проблеми, можливість реалізації міжпредметних зв'язків. Особливо популярними серед учнів є проекти краєзнавчої, історико-політичної, правознавчої спрямованості.

Проекти, виконувані у межах навчального процесу на уроках історії можна класифікувати за декількома ознаками.

1) За типом продукту, що є результатом проектної діяльності, їх можна поділити на:

- дослідницькі,
- творчі,
- інформаційні,
- технологічні,
- практико-орієнтовані.

2) За тривалістю виконання проекти можна поділити на:

- короткострокові;
- середньострокові;
- довгострокові.

Існують певні вимоги до організації проекту, а саме:

1. Наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує знань та дослідницького пошуку.

2. Практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачувальних результатів.

3. Самостійна діяльність учнів, яка може бути груповою, парною чи індивідуальною.

4. Визначення кінцевих цілей проекту.

5. Визначення базових знань із різних галузей, необхідних для роботи над проектом.

6. Структурування змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів.

7. Використання дослідницьких методів.

8. Результати виконаних проектів повинні бути матеріальними, тобто оформленими у визначений спосіб (презентація, щоденник мандрівника, тощо).

Залежно від кількості учасників проекти поділяються на індивідуальні та групові (від двох та декількох десятків учнів). Вибір тематики проектів залежно від ситуації може бути різним. По-перше, у деяких випадках вона може формуватися спеціалістами органів освіти у межах затверджених програм. По-друге, пропонуватися вчителями з урахуванням навчальної ситуації, професійних інтересів, інтересів і здібностей учнів. По-третє, може обиратися і самими учнями, які, природно, орієнтуватимуться власними інтересами, не тільки пізнавальними, але й творчими, прикладними.

Організація проектної діяльності, її запровадження у освітній процес базується на використанні викладачем різноманітних методів навчання. На думку Н.Матяш, провідними методами навчання учнів проектної діяльності є: вербальні (розповідь, бесіда, дискусія), демонстрація, інформаційна підтримка, мозковий штурм, історичний аналіз, захист і оцінка проектів, самопрезентація, конкурси творчих проектів. Наприклад, постановка вистави з історичної тематики, сценарій якої повинен наповнюватися інформаційними дослідженнями учнів, охоплює цілий комплекс названих методів [9, 100].

Використовувати проектні технології можна як допоміжний матеріал при викладанні вчителем нової теми (таблиці статистики, портрети видатних діячів), а також при самостійній роботі учнів (проектна робота з метою дослідження певної проблеми).

Вчитель історії у школі чи викладач П(ПТО) може використовувати проект, адже вони є посібником у поясненні нового матеріалу. Роботу за проектною технологією необхідно організувати таким чином, щоб учні навчалися:

- визначати основні та поточні (проміжні) цілі та завдання;
- шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальніші;
- здійснювати й аргументувати вибір;
- передбачати наслідки вибору;
- діяти самостійно (без підказки);
- порівнювати отриманий результат з тим, що передбачається;
- об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування і, звичайно, набути достатнього, як для свого віку, рівня компетентностей [10, 26].

Проектна діяльність передбачає низку умовних етапів, сутність яких учені визначають по-різному. Проектна технологія не передбачає твердої алгоритмізації дій і не виключає творчого підходу, але вимагає

відповідності принципам проектної діяльності. Структура побудови проекту на історичну тематику залежить від типу проекту, специфіки навчального предмета, авторських педагогічних розробок конкретної теми проектів. Тому для різних видів проектів може передбачатися різна кількість етапів. Однак, якщо уніфікувати, то можна виокремлювати п'ять етапів проектної діяльності. Послідовність етапів роботи над проектом відповідає етапам продуктивної пізнавальної діяльності: проблемна ситуація-проблема, виявлена в ній і усвідомлена людиною-пошук способів розв'язання проблеми-рішення.

Етапи роботи над проектом можна подати у наступній послідовності:

- *пошуковий* (визначення теми проекту, пошук і аналіз проблеми, постановка мети проекту);
 - *аналітичний* (збір і вивчення інформації, аналіз наявної інформації, пошук оптимального способу досягнення мети проекту, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проекту: покрокове планування робіт, аналіз ресурсів);
 - *практичний* (виконання запланованих технологічних операцій, поточний контроль якості, внесення за необхідності змін у роботу);
 - *презентаційний* (підготовка презентаційних матеріалів, презентація проекту, вивчення можливостей використання результатів проекту);
 - *контрольний* (аналіз результатів виконання проекту, оцінка якості проекту)
- [11, 45].

Частково ця схема може бути видозміненою залежно від типу проекту, індивідуальних особливостей класу, творчості самого викладача. Кожен педагог будує свій алгоритм виконання учнями роботи над проектом. Наприклад:

1. Підготовка (визначення мети та теми проекту).
2. Планування (визначення джерел інформації, послідовності і виконання проекту).
3. Збір і аналіз інформації.
4. Презентація навчального проекту.
5. Підведення підсумків, оцінювання результатів діяльності учнів.

Програма з історії України та всесвітньої історії передбачає усвідомлення учнями тієї чи іншої теми, зокрема її розуміння та самостійного опрацювання поданого матеріалу вчителем і викладач може дати на обговорення актуальні проблеми з даної теми і запропонувати оформити домашнє завдання у вигляді проектів. Учні формуються у групи по чотири-шість чоловік, обирається керуючий, який координує діяльність групи.

Наприклад, учням 10 класу (1 курсу) дається домашнє завдання такого типу «Перед вами поставлене завдання за темою «Михайло Грушевський – борець за вольність та самостійність української держави». Отже, створіть проект за даною темою». Згідно з навчальною програмою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, учні 10-го класу повинні ознайомитися з темою «Українська революція (1917- початок 1918року)», що передбачає вивчення таких постатей як М.С.Грушевський. Для детального ознайомлення з цією статтю учням дається завдання, дослідити його життя, біографію, роль та місце в українській історії. Також вчитель може запропонувати й інші проекти «Видатні люди першої половини ХХ століття», «Перша світова війна та її роль в українській історії», «Сталінський тоталітарний режим і масові репресії», «Фашизм як форма тоталітаризму». Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння учнями необхідних знань і формування необхідного досвіду для здійснення проекту з історії.

У сучасній педагогіці вважається, що найбільш перспективними ідеями, що містяться в роботі за проектною технологією є: зміцнення зв'язку школи з життям; розвиток індивідуальних здібностей і схильностей учнів; розвиток умінь планувати свою навчальну працю й самостійно виконувати її; система контролю й самоконтролю [12, 104].

Таким чином, у проектному навчанні історії проявляється раціональне поєднання теоретичних знань і практичних дій під час вирішення конкретної проблеми, використовується сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, за своєю сутністю завжди творчих. У цьому його переваги над іншими видами навчання. Кінцевим результатом проектів з історії є текст, художнє зображення, вистава, відеофільм, мультимедійна презентація, макет. А сам метод проектів допомагає формувати особистісні риси, які розвиваються лише в діяльності й не можуть бути засвоєні вербально.

Отже, важливість вивчення історії у закладах П(П)ТО на сучасному етапі полягає не стільки у знаннях, закладених вчителем, скільки у засобах самостійного отримання учнем історичних знань. Одне з першочергових завдань предмета – допомогти молоді побачити образи сучасності у світлі минулого, дати можливість зрозуміти суперечливі питання власного суспільства, сприяти вихованню толерантності – не тільки професійний, але й етичний і моральний обов'язок викладачів історії. Але сучасне життя вимагає зовсім інших підходів. На перше місце висувається інша мета: навчити учнів самостійно здобувати і відтворювати інформацію, розуміючи, що таке ж право на існування мають і інші інтерпретації. Вагоме місце в сучасній системі освіти займають саме новітні проектні технології, які виступають своєрідним фундаментом формування предметної компетентності в учнів на уроках. Змістом проектної технології на уроках історії є організація навчання історії, за якою учні набувають знання, уміння, ставлення та досвід (компетентності) у

процесі планування й виконання завдань, спрямованих на створення і презентацію певного продукту своєї роботи. Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження полягають у розробці змісту методики застосування проєктних технологій навчання історії, які б підвищили рівень ключових і предметно-історичних компетентностей.

Таким чином, історична освіта покликана готувати молодь до самостійного життя у сповненому суперечностей сучасному світі, створити сприятливі умови для взаєморозуміння між людьми, що представляють різні культурні, етнічні й релігійні традиції, допомогти людині усвідомити себе не лише представником певної країни і регіону, але й громадянином Європи та світу в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Ж.Г. Використання методу проєктів при викладанні історії в сучасній школі. 2005. №3. С.34-36.
2. Башинська Т. Проєктувальна діяльність - основа взаємодії вчителя та учнів./Т. Башинська // Початкова школа. 2003. №6. С.58-59.
4. Брикова О., Громова Т. Інструмент для нагляду. Моніторинг проєктної діяльності в навчальному процесі. 2005. С.23-25.
5. Жадько В. Педагогічна проєктна діяльність як основа відродження історичної пам'яті молоді/В. Жадько// Проєктна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: наук.-метод. посібник /За ред. С. Шевцової, І. Єрмакова та ін. Київ: Департамент, 2008. 520 с.
6. Зоц В. Впроваджуються проєктивні технології //Завуч. 2004. №6. С.2.
7. Ісаєва Г. Метод проєктів - ефективна технологія навчання // Підручник для Директора. 2005. № 9-Ю. С. 4-10.
8. Коберник О. Проєктивна педагогіка і національна школа// Шлях освіти.2000. №1. С.7-9.
9. Мирошніченко В.О. Організація проєктної діяльності учнів на уроках історії.2009.
10. Налужний С. Метод проєктів – вивчаємо, упроваджуємо //газета «Директор школи». 2008. № 45.
11. Освітні технології: Навч.-метод. Посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.: За ред. О.М. Пехоти. ІС: Вид-во А.С.К., 2003. 255 с.
12. Проєктна діяльність у школі /Упор. М. Голубченко. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.

REFERENCES

1. Babenko ZH.G. Vikristannya proektov_v with vikladanni Istorii in such a school. 2005. №3. С.34-36.
2. Bashinska T. Projectualna diyalnist - the basis of mutual understanding of the reader and scholars. / T. Bashinska // Pochatkov school. 2003. № 6. P.58-59.
4. Brikova O., Gromova T. Instrument for looking. The monitoring of project design in the initial stage 2005. P.23-25.
5. Zhadko V. Pedagogical design activity as the basis for the development of historical memories / In. Zhadko // Design of the Licea: Competent Potential, Theory and Practice: Science-Method. Guestbook / Ed. S. Shevtsovo, I. Mrmakova ta in. Kyiv: Department, 2008. 520 p.
6. Zots V. Introducing projective technologies / V. Zots // Headmaster. 2004. № 6. С.2.
7. Isaeva G. Method proektiv - effective technology navchannya / G. Isaev // // Handler for the Director. 2005. №. 9-Yu. p. 4-10.
8. Kobernik O. Projective pedagogic and national school / O. Kobernik // Way of osviti.2000. №1. С.7-9.
9. Miroshnichenko V.O. Organizational design projects at the lessons of History 2009.
10. Naluzhny S. Metody proektiv - vivchaemo, uprovadzhuemo //mo // newspaper "Director of the school." 2008. №. 45.
11. Osvitni technologies: Navch.-method. Posibnik / O.M. Pkhot, A.Z. Kiktenko, O.M. Lyubarska ta in .: For ed. OM Photi IC: View of A.S.K., 2003. 255 p.
12. Design of the school / Support. M. Golubchenko. Kyiv : School light, 2007. 128 p.

УДК 37.013

Крючкова К.О.
Сумська спеціалізована
школа І-ІІІ ступенів № 7
імені Максима Савченка

ШКІЛЬНА ІСТОРИЧНА ОСВІТА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

У статті проаналізовано основні напрями та зміст реформування шкільної історичної освіти. Утвердження компетентісного підходу в шкільній історичній освіті дає можливість орієнтуватись на результат освітньої діяльності, сприяє формуванню й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Ключові слова: шкільна освіта, історична освіта, викладання історії, технології, компетентісний підхід.

Крючкова Е.А. Школьное историческое образование в условиях реформирования.

В статье проанализированы основные направления и содержание реформирования школьного исторического образования. Утверждение компетентностного подхода в школьном историческом образовании дает возможность ориентироваться на результат образовательной деятельности, способствует формированию и развитию у учащихся способности практически действовать, применять опыт успешных действий в конкретных ситуациях.

Ключевые слова: школьное образование, историческое образование, преподавание истории, технологии, компетентный подход.

Kryuchkova K.O. Shkilna historical Osvita in the minds of reform.